

KVTES:n mukaisen esimerkkiruokailun käytäntö

Yhteistyötoimikunta 14.10.2024 § 39

Siikalatvan kunnan hallintosäännön 25 §:n mukaan lautakunnan yleiset tehtävänä on muun muassa määritellä alaisensa toiminnan toimintapolitiikka. Lautakunnan yleiseen ratkaisuvaltaan kuuluu päättää muut toimialaansa kuuluvat asiat, ellei laista, asetuksista ja hallintosäännöstä muuta johdu.

Siikalatvan kunnassa on valvontaruokailuja koskeva lautakunnan päätös (Koulutuslautakunta 1.10.2009 § 64). Päätöksen mukaan *"kouluruokailuista peritään opettajilta ja oppilaita valvovilta koulunkäyntiavustajilta ns. valvontaruokailun ravintoetu ja muilta koulun henkilökuntaan kuuluvilta (mm. kanslia- ja keittiöhenkilökunta) varsinaisen laitoshuokailun ravintoetu alkaen 1.1.2009."*

KVTES VI luku, § 4, mom. 2:n mukaan mikäli viranhaltija/työntekijä koulussa, päiväkodissa taikka lastenhuoltolaitoksessa, sairaalassa tai muussa hoitolaitoksessa *työvuorossa ollessaan määrätään osallistumaan valvojana tai ohjaajana ruokailuun ns. esimerkkiruokailijana, ei aterialla tällöin peritä korvausta*. Tällöin viranhaltijalle/työntekijälle muodostuu ruokailusta verohallinnon luontoisetupäätöksen mukainen ravintoetu.

Esimerkkiruokailija ei pelkästään valvo ruokailutilannetta ja ylläpidä järjestystä, vaan hän ruokailee esimerkkinä lasten tai oppilaiden kanssa. Esimerkkiruokailun voi nähdä nojautuvan sosiaalisen oppimisen teoriaan, jonka mukaan lapset kopioivat aikuisen käytöstä ja sitä kautta oppivat toimimaan toivotulla tavalla.

Esimerkkiruokailija toimii esimerkkinä ruokailun kaikissa vaiheissa: ruuan ottamisessa, syömisessä, ruokapöytäkeskustelussa ja muissa pöytätapoissa sekä ruokailusta poistumisessa.

Ravintoetu

Verohallinnon mukaan ravintoedulla tarkoitetaan järjestelyä, jossa työnantaja tarjoaa palkansaajalle aterian käypää hintaa alempaan hintaan tai täysin vastikkeetta. Työnantaja voi järjestää ravintoedun useilla eri tavoilla. Edun järjestämistapa vaikuttaa edun arvon laskentaperusteisiin, joista säädetään luontoisetupäätöksessä.

Laitoshuokailulla tarkoitetaan ruokailua, joka on järjestetty potilas, oppilas tai muuna vastaavana ruokailuna. Kyse on ruokailusta, jota ei ole järjestetty ensisijaisesti henkilökuntaa varten.

Luontoisetupäätöksen 12 §:ssä on vahvistettu omat ravintoetuarvot muun muassa laitoshuokailulle ja oppilasaterialle tai muun vastaavan valvonnan yhteydessä saadulle aterialle (esimerkkiruokailu).

Vuonna 2024 esimerkkiruokailussa tarkoitetun valvonta-aterian verotusarvo on 5,10 € ja valvontatehtäviä sisältämättömän laitospuokailun verotusarvo on 6,37 €. Verotusarvot tarkistetaan vuosittain.

Käytännössä verotusarvo tarkoittaa sitä, että arvo lasketaan edun saajan tuloksi, josta hän maksaa veroprosenttinsa verran veroa. Ruokailun todelliseksi hinnaksi jää siis verotusarvo kerrottuna henkilön veroprosentilla. Verotusarvo ymmärretään usein väärin, ja monet kasvattajat ovat siinä käsityksessä, että he maksavat työpaikalla syömistään aterioista 5,10 € / ateria. Todellisuudessa esimerkiksi 2000 € bruttopalkkaa saava työntekijä, jonka veroprosentti on 20 %, maksaa yhdestä ateriala 1,02 €.

Ravintoedun tarjoaminen automaattisesti kaikille koulun henkilökuntaan kuuluvilla ei ole tarkoituksenmukaista ja lisäksi valvontaruokailun tulee perustua siihen, että tähän määrättyyn tehtävään tosiasiallisesti kuuluu esimerkkiruokailijan tehtävät.

Työntekijöiden yhdenvertaisen kohtelun kannalta nykyistä käytäntöä on tarve tarkentaa.

Esittelijä: Hallintojohtaja Jouni Tirola

Päätösehdotus: Yhteistyötoimikunta suosittelee, että sivistyslautakunta päättää seuraavaa:

1. nykyinen käytäntö (kouluruokailusta peritään opettajilta ja oppilailta valvovilla koulunkäyntiavustajilta ns. valvontaruokailun ravintoetu ja muilta koulun henkilökuntaan kuuluvilla mm. kanslia- ja keittiöhenkilökunta varsinaisen laitospuokailun ravintoetu) on voimassa 31.10.2024 saakka.
2. Esimerkkiruokailuun määrätty työntekijä/viranhaltija saa aterioida edelleen valvonta-aterian verotusarvon mukaisesti (ravintoetu). Ravintoetu lisätään työntekijän bruttopalkkaan ja työntekijä maksaa ruokailusta vain veroprosenttinsa mukaisen veron osuuden.
3. Muut työntekijät/viranhaltijat, jotka ruokailevat kouluilla, eivätkä valvo oppilaita esimerkkiruokailun omaisesti, eivät ole oikeutettuja ravintoetuu. Heidän osaltaan ruokailun hinta on verotusarvon mukainen valvontatehtäviä sisältämätön laitospuokailun hinta. Tämä hinta / ateria peritään henkilön palkasta, jos hän syö koululla tarjottavan lounaan.

Päätös: Päätösehdotuksen mukaisesti sillä lisäyksellä, että kokouksessa käsitellyt periaatteet lähetetään sivistyslautakunnalle.

Yhteistyötoimikunta evästäää sivistyslautakuntaa seuraavasti: Sivistyslautakuntaa pyydetään huomioimaan toiminnan suunnittelussa valvontaruokailuun liittyvän tarkemman ohjeistuksen tarpeen, jossa otetaan huomioon muun muassa työsuojelulliset ja oppilasturvallisuuden näkökohdat päivittäisessä ruokailussa ja sen valvomisessa.

Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2010:93 todennut, että vakiintunut käytäntö voi muuttaa ja täydentää työsopimuksessa sovittuja taikka työsuhteessa muuten noudatettavia ehtoja. Työnantajan ja työntekijän yhteisesti noudattama menettely voi siten muodostua sitovaksi käytännöksi työsopimussuhteessa. Samoin työnantajan yksipuolisesti myöntämä etuus voi vakiintua työsuhteen sitovaksi ehdoksi.

Oikeuskäytännössä on edellytetty, että käytännön tulee olla jatkunut pitkähkön ajan, jotta sitä voitaisiin pitää vakiintuneena. Toisaalta oikeuskäytännön mukaan käytännön pitkäkestoisuus ei yksin riitä tekemään siitä sitovaa esimerkiksi tilanteissa, joissa työnantaja on vuosittain tehnyt etuutta koskevia päätöksiä (mm. KKO 2010:93, KKO 1989:92 ja KKO 1984 II 135).

Oikeuskirjallisuudessa on käytännön vakiintuneisuutta ja sitovuutta arvioitaessa annettu keston lisäksi merkitystä muun ohella käytännön toistuvuudelle, käytännön sisällön selvyydelle ja yksiselitteisyydelle, käytännön johdonmukaiselle noudattamiselle sekä osapuolten sitoutumistahdolle. Palkkausta tai muita työsuhteeseen välittömästi liittyviä taloudellisia etuja koskevan vakiintuneen käytännön on todettu voivan muodostua osapuolia sitovaksi. (Kari-Pekka Tiitinen – Tarja Kröger, Työsopimusoikeus, 6. painos 2012, Martti Kairinen, Työoikeus perusteineen, 11. painos 2009 ja Matleena Engblom, Työsuhteen ehdot: määräytyminen, tulkinta ja muuttaminen, 2. painos 2013).

KVTES VI 4 § 2 mom. verotettava luontaisetu on tarkoitettu viranhaltijalle /työntekijälle joka koulussa, päiväkodissa, lastenhuoltolaitoksessa, sairaalassa ja muussa hoitolaitoksessa työvuorossa ollessaan on määrätty osallistumaan valvojana tai ohjaajana ruokailuun ns. esimerkkiruokailijana. Jos opettaja on määrätty näihin tehtäviin, on hän oikeutettu luontaisetuateriaan. Jos tällaista työtehtävää ei ole opettajalle määrätty, ei ole oikeutettu luontaisetuateriaan.

Kysymys on siitä, miten Siikalatvan kunta työnantajana katsoo tarkoituksenmukaiseksi järjestää oppilaiden valvonnan ja ohjaamisen heidän ruokaillessaan. Mikäli esimerkiksi alakoulun opettajat ruokailevat lähtökohtaisesti luokkansa kanssa, he ovat siten oikeutettuja luontaisetuateriaan. Sen sijaan päiväkodissa esimerkkiruokailijaksi lasketaan kaikki, jotka ovat työvuoron aikana määrätty ohjaamaan ja valvomaan ruokailua.

Opettajat eivät ole työsopimussuhteisia. Virkasuhteen henkilöstön osalta muutokset ovat siis mahdollisia. Siikalatvan kunnassa on tarve kirjata periaatteet eli miten on menetelty aikaisemmin ja miten

menetellään jatkossa ja miksi käytäntö muuttuu. Muutos on tarve käsitellä yhteistoimintamenettelyssä yhteistyötoimikunnassa.

Esimerkkiruokailun käytänteiden mahdolliset muutokset koskevat 1.1.2026 alkaen opetuspalveluiden virkasuhteisia työntekijöitä.

Työsopimussuhteisten (koulunkäynninohjaajat, sihteerit) osalta kyse on kunnan vakiintuneesta käytännöstä ja mahdolliset muutokset tulee tarkastella tarvittaessa erikseen myöhemmin.

Opetus- ja varhaiskasvatuspalvelut ovat kuulleet henkilökuntaa syksyn 2024 ja kevään 2025 aikana.

Siikalatvan kunta katsoo tarkoituksenmukaiseksi järjestää oppilaiden valvonnan ja ohjaamisen heidän ruokaillessaan seuraavasti:

- perusopetuksen alaluokilla luokanopettajat toimivat esimerkkiruokailijoina ja ovat oikeutettuja verotettavaan luontaisetuun
- perusopetuksen yläkoulussa ruokailuvalvontaan määrätty opettajat (kaksi/ruokailu) ovat oikeutettuja verotettavaan luontaisetuun
- lukiossa opettajat eivät suorita ruokailuvalvontaa, joten he eivät ole oikeutettuja verotettavaan luontaisetuun
- tarpeenmukaisesti ruokailuvalvontaan erikseen määrätty opettajat ovat valvontapäivinä oikeutettuja verotettavaan luontaisetuun
- ei valvontaa suorittavat opettajat ja rehtorit eivät ole oikeutettuja verotettavaan luontaisetuun. Heidän osaltaan ruokailun hinta on verotusarvon mukainen valvontatehtäviä sisältämätön laitoshuokailun hinta. Tämä hinta/ateria peritään henkilön palkasta, jos hän syö koululla tarjottavan lounaan.
- koulusihteerit, jotka eivät suorita valvontaa ovat oikeutettuja verotettavaan luontaisetuun (laitoshuokailu)
- työsuhteiset koulunkäynninohjaajat ovat oikeutettuja verotettaan luontaisetuun (valvontaruokailu tai laitoshuokailu)

Esittelijä:

Vt. sivistysjohtaja Riikka Leinonen

Päätösehdotus:

1. Sivistyslautakunta toteaa, että on syytä harkita esittelyn mukaista muutosta opetuspalveluiden virkasuhteisten opettajien osalta KVTES:n mukaisen esimerkkiruokailun käytänteisiin 1.1.2026 alkaen.
2. Sivistyslautakunta päättää pyytää yhteistyötoimikunnalta lausuntoa esitettyyn muutokseen opetuspalveluiden virkasuhteisten opettajien osalta KVTES:n mukaisen esimerkkiruokailun käytänteisiin 1.1.2026 alkaen.

Päätös: